

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii

TOP KAPISI

Top Kapısı ya da Doğu Roma İmparatorluğu'ndaki¹ adıyla Romanos Kapısı, surlarla çevrili İstanbul'un sabah açılıp akşam kapanan 55 kapısından biridir; ancak bizim için özel bir önemi vardır: Fatih Sultan Mehmed (hd: 1451-1481), İstanbul'u kuşattığında karargâhını ve Macar Urban'ın Edirne'de döktüğü "büyük top"u Top Kapısı önünde konuşlandırmıştır. Bu büyük topun fetih mucizesindeki rolü tartışmalıdır ama Osmanlı ordusunun motivasyonu açısından yararlı olduğu kuşkusuzdur.² En ağır top atışları da buradan yapılmıştır. Öyle ki sonrasında buradaki mahallenin adı "Top Yıkığı mahallesi" olmuştur.

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii
İbrahim Hakkı Konyalı Fotoğraf Arşivi

¹ Fetih sırasında İstanbul'daki devlet, Bizans'ın değil, "Romalılar İmparatorluğu"nun ya da öteki adıyla "Doğu Roma İmparatorluğu"nun kalıntısıdır. Bizans adı, Alman tarihçi Hieronymus Wolf (1516-1580) tarafından ilk kez 1557'de, yani İstanbul'un fethinden 104 yıl sonra kullanılmıştır. Gerçekte Bizans, İstanbul'un kurulduğu yere yakın eski bir Rum kasabasının adıdır. Esasen İstanbul'da bir "Romalı" (Rum) iktidarı bulunduğu içindir ki fetihten sonra Fatih, "Padişah-ı Rum" unvanını almıştır. Fetihle Osmanlı devleti bir imparatorluk kimliği kazanmış, dünya tarihinde de Ortaçağ dönemi kapanmıştır.

² Bu topun birkaç atıştan sonra parçalandığı söylenir.

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii
restorasyon sonrası

Topkapı Sarayı ile sözü edilen Top Kapısı arasında herhangi bir ilişki söz konusu değildir. Aslında Fatih'in yaptırdığı yeni sarayın adı Saray-ı Cedid-i Amire (Yeni Devlet Sarayı) idi. Buraya açılan "Ayia Barbara Kapısı"na sarayı korumak için yerleştirilen toplar, zamanla yeni sarayın Topkapı Sarayı olarak anılmasına neden olmuştur.

Top Kapısı, zamanla Topkapı oldu ve semte adını verdi. Uzun yıllar sessiz ve mütevazı bir yaşam sürdü. Ancak, 1950'li yılların sonlarına doğru açılan geniş Millet caddesi ve onun sur dışındaki devamı olan Londra Asfaltı'yla bu kimliğini yitirdi ve alışık olmadığı çalkantılı bir döneme girdi. Daha sonra açılan Rumeli otoparkı, yanı başındaki açık pazarlar, genişletilen yollar, yeni tramvay hattı, geniş alt ve üst geçitler semti dağıttı, tanınmaz hâle getirdi. Son dönemde Rumeli otoparkı ve bitişiğindeki açık pazarlar da kaldırılmış, sur dışındaki Topkapı birkaç cami dışında tamamen yıkılmış ve eski kimliğini tümüyle yitirmiştir.

KONUMU ve ÖZELLİKLERİ

Eminönü-Zeytinburnu tramvayının sur dışındaki ilk durağı olan Topkapı istasyonunda iner ve gidiş yönünden sağ tarafa bakarsanız, uzakta, mezarlığın önünde küçük, biblo gibi bir cami görürsünüz. Son elli yıldır semtte yaşanan bunca hengâmeye yabancı ve garip kalmış bu cami, içinde 16. yüzyılın en güzel çinilerini barındıran Arakiyeci³ İbrahim Ağa Camii'dir. "Takkeci İbrahim Çavuş Camii" ve "Takkeci Camii" olarak da bilinir.

Minber cemaate göre mihrabın sağ tarafında bulunan minber, hutbe okumak ya da vaaz vermek için çıkılan merdivenli yüksek kürsünün adıdır. Üstünde külahlı küçük bir sahanlığı bulunur. Caminin mermerden yapılmış olan minberi şebekeli korkuluğu, kafesli yanlıkları ve sade silmeleriyle pek zarif ve mütenasiptir.

Cami 1,15 m kalınlığında kesme taş ve iki sıra tuğla dizileriyle inşa edilmiştir. İç ölçüleri 11,70 x 11,20 m'dir. 7,75 m derinliğinde ahşap çatılı bir son cemaat mahalli, caminin önünü ve kısmen de yanlarını sarmaktadır. Ön ve yan saçak alınları üçgen biçimindedir. Caminin çatısı da ahşaptır, ancak özgün yapısının kubbeli olduğu sanılmaktadır. Son cemaat mahallinde yer alan dört alt pencerenin kemer aynalarına kondurulmuş celî sülüs yazıların döneminin en güzel örneklerinden olduğu söylenebilir.⁴ Sağda bulunan minare kaidesinin bir eşi de solda yapılarak yapıda denge sağlanmıştır. Zarif ve mütenasip minare, kesme taştan, çok kenarlı bir gövdeye sahiptir ve şerefesinin altı mukarnaslıdır.

Cami, kare biçimindeki avlusunun içinde çapraz olarak durur. Avlunun Takkeci Camii sokağına, eski Londra Asfaltı'na ve güneye açılan üç kapısı vardır. Batı tarafı, Edirne istikametine giden çevreyoluyla kesilmiştir. Kuzey ve doğu duvarlarının kesiştiği köşeye çok sonraları (H. 1235/1820) Sadrazam Derviş Paşa tarafından bir çeşme yaptırılmıştır. Cami, Takkeci Camii sokağı ile eski Londra Asfaltı'nın kesiştiği köşede yer alan sebili ve arkasındaki küçük haziresi, avlu içindeki okulu, okulun bitişiğindeki su kuyusu ve ikinci sebiliyle bir yapılar manzumesi oluşturmaktadır.

Caminin içi 14 alt ve 14 üst pencereyle aydınlatılmaktadır. Alt pencereler söveli, demir parmaklıklı ve içeriden ahşap kepenklidir. Üst pencerelerden mahfile

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii
mihrap ve minberi

³ Arapça "arak" sözcüğü "ter", "arakiye" de "terlik" anlamındadır ve kavuk giyilen dönemde başın üstüne yerleştirilen ve başın terini emerek kavuğun temiz kalmasını sağlayan, dövme keçeden yapılmış bir tür takkenin adıdır. Esas takke ise, evde kavuk çıkartıldığı zaman giyilir ve "kellepüş" olarak anılırdı. Arakiye ve takke, aynı esnaf tarafından yapılır ve satılırdı.

⁴ Bu pencere aynalarına sırasıyla Fatiha, İhlas, Felak ve Nas sureleri yazılmıştır.

(balkon) isabet edenler, kemersiz ve açılabilen kanatlara sahiptir. Mihrap üzerindeki revzenler,⁵yapıya ek bir güzellik kazandırmaktadır.

Bu kısa tanıtımdan sonra, caminin yapılış öyküsüne geçebiliriz.⁶

GİRİŞ KAPISI ÜSTÜNDEKİ İNŞA KİTABESİ

5 Farsça “revzen” sözcüğü “ışığın geçtiği delik” anlamındadır. Revzenler, alçıdan yapılmış kalın levhanın incelikle delinip oyularak açılan boşluklarına, arka yüzünden renkli cam parçaları yerleştirilerek yapılan süslemelerdir. Bir tür vitray çalışmasıdır. En çok camilerin ve köşkların pencere boşluklarının süslenmesinde kullanılmıştır. Günümüzde revzen gövdeleri ahşap ya da sac kalıba dökülerek yapılmaktadır. Cami gibi, aynı tip revzenden çok sayıda üretilmesi söz konusu olan bir yapıda, geçmişte de kalıp kullanılarak dökülmüş olması akla yakın gözükmemektedir.

6 Bu öykünün ne ölçüde gerçek olduğunu bilmiyoruz ama ilginç ve anlamlı olduğu kuşkusuzdur. Öykü, cami içindeki üzümlü çini panolardan yola çıkılarak yakıştırılmış olabileceği gibi, üzümlü çini panolar bu öyküyü unutturmamak için camiye özellikle koyulmuş da olabilir.

7 Bu sözcük dilimize künde-kârî olarak yerleşmiş görünüyor. Ancak künde Farsçada “kütük, kalas, bukağı” anlamındadır. Öte yandan Arap harfleriyle yazılışı künde sözcüğüyle aynı olan -yine Farsça- “kende” sözcüğü “kazma, oyma, çukur” anlamında kullanılır. Dolayısıyla “kazma işi” anlamındaki bileşik sözcüğün doğrusunun kende-kârî olarak söylenmesi gerekir. Farsçada aynı anlamda “kenderî” sözcüğü de kullanılır.

8 Aslında burada “Sene 100” yazıyor. Bilindiği gibi, Arap yazısında sıfır “nokta”yla gösterilmektedir. Son noktanın sehven unutulduğu kanısındayız.

Ahşap cümle kapısı özgündür ve kende-kârî⁷ tekniğiyle yapılmıştır. 55 x 173 cm boyutlarındaki celî sülüs kitabe Şair Nûşî tarafından manzum yazılmış olup Türkçedir. Üç satırdan oluşur ve her satır dört bölüm hâlinde yazılmıştır. Birinci satırın üçüncü bölümündeki “Ta’-mîrini gördürsen olmuşdu sene bin yıl” mısraı, caminin H. 1000 yılında tamamlandığını göstermektedir. Bu husus, kitabenin üçüncü satırının üçüncü bölümünde daha küçük ve rakamla yazılmış “Sene 1000” notuyla da teyit edilmektedir.⁸

Ancak, üçüncü satırın üçüncü bölümündeki “Bu câmi’in ihyâsı kıldı çün ânı ir-şâd” tarih mısraı, ebced hesabıyla 1002’ye karşılık gelmektedir. Bu çelişkinin nedenini bilmiyoruz, ancak *Hadîkatü’l- Cevâmî* (Camilerin Bahçesi) adlı ünlü

eserde binanın elf-i kâmilde, yani tam 1000 yılında bittiği yazılıdır. Kanımızca H. 1000 (1592) tarihinin doğru olması gerekir.

AHŞAP KUBBE

Caminin iç hacmi yaklaşık 5,50 m çapında ahşap bir kubbeyle örtülüdür. Bu iç kubbe, yıldızlı çıtalarla dilimlenmiştir. Kubbe etekleri, yıldızlı iki sıra ahşap mukarnaslardır. Kubbe göbeğindeki daire içinde İsra Suresi'nin 84. Âyeti "Kul küll [ün] ya'melu ala şâkiletih" (De ki: Herkes meşrebine [yaradılışına] göre iş yapar) dairesel olarak, güzel bir istifle dört kez yazılmıştır. Arakiyeci İbrahim Ağa'yı ne yazık ki Batı ölçütleriyle tanıma olanağından yoksunuz. Kanımızca en iyisi, onun karakter ve kimliğine bu eserini tahlil ederek ulaşmaya çalışmaktır. Kendisi de caminin en tepesine bu ayeti dört kez yazarak bize bunu duyurmak istemiş olmalıdır.

MİHRAP

İbrahim Ağa Camii mihrabının, malakârî⁹ mukarnasları dışında, girintisi ve çerçevesi de nefis çinilerle bezenmiştir. Mihrap ayeti de çini üzerine celf talikle yazılmıştır.¹⁰ Mihrap çinileri beyaz zemin üstüne yerleştirilmiş mavi enginar yaprakları, onların iki yanındaki uzun saplı, son derece zarif, mercan kırmızısı laleler ve hatayilerden oluşturulmuştur.

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii
kubbesi

9 Malakârî (mala işi), alçıdan yapılmış kabartma süslemelere denir. Genellikle yapıların iç dekorasyonunda kullanılan bir süsleme tekniğidir. Birçok mihrabın mukarnasları bu şekilde alçıdan yapılmış ve üzerleri boyanarak süslenmiştir.

10 Âl-i İmran Suresi'nin 37. Âyeti'nden bir bölüm: "Kulle mâ dahale aleyhâ Zekeriyâ-l mihrâb" (Zekeriya ne vakit mabede girse).

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii
mihrap kitabesi

MİHRAP DUVARI YAN ÇİNİ PANOLARI

Mahfil, cami içini 'U' biçiminde çevirmekte ve 10 ahşap sütun üstünde durmaktadır. Mahfilin konsolunu taşıyan ahşap çıkmaların ve konsol altlarının altın yaldızlı, narçiçeği renkli Edirnekârî işlemleri ne yazık ki yeşil yağlı boyayla kapatılmıştır. Sağ dipteki kapıdan hem mahfile hem de minareye çıkılır.

RÜYANIN HİKMETİ

İbrahim Ağa'nın Top Kapısı dışında küçük bir evi, Arakiyeciler Çarşısı'nda ufak bir dükkânı, saf ve dürüst bir eşi, iki oğlan ve bir kız çocuğu vardır. Dükkânın-

da arakiye ve takke yapıp satarak mütevazı bir yaşam süren, kimseye muhtaç olmadan geçinip giden, herkesin sevip saydığı, namazında niyazında bir kişidir.

Bir gece rüyasında kendisine birkaç kez seslenilir: “Bağdat’a git, Medînetü’s-Selâm Köprüsü’nden geçip İmam-ı Azam Kapısı’ndan gir. Köprünün tam karşısında hurma ağacına sarılmış bir asma var. O asmadan üç üzüm tanesi kopar ve ye; senin kısmetindir.” İbrahim Ağa “Hayırdır inşallah” demekle birlikte bu seslenişe pek de önem vermez. Esasen gidecek hâli de yoktur. Ne bu yolculuğun masrafını karşılayacak parası vardır, ne de dükkânını yolculuk süresince 8-10 ay emanet edebilecek kimsesi. Üstelik bu süre içinde ailesine kim bakacaktır?

İbrahim Ağa aynı rüyayı bir süre sonra yine görüp yine üzerinde durmayınca, artık her gece görmeye başlar. Sonunda, bu işin içinde bir iş olduğunu sezmiştir. Ne olursa olsun Bağdat’a gitmeye karar verir. Arakiyeciler kethüdasına başvurur ve zamanı gelmiş bulunan hac farızasını yerine getirmek istediğini söyleyerek “sandık”tan, kendisine yetecek kadar borç para verilmesini rica eder. Kethüda her ne kadar “Haccın farz olması için kişinin buna kudreti olması gerekir. Ayrıca giderken ailesine bir yıllık nafakasını bırakmalı. Borçla hacca gidilir mi?” diyerek kendisini bundan vazgeçirmeye çalışırsa da, ısrarlarına dayanamaz ve bizzat kefil olarak istenen parayı verir. İbrahim Ağa hazırlıklarını tamamlar ve Bağdat’a gidecek bir kervana katılır. Uzun ve zahmetli bir yolculuktan sonra, dört ayı aşkın bir süre sonunda Bağdat’a ulaşır. Rüyasında seslenildiği gibi Medînetü’s-Selâm Köprüsü’nden geçerek İmam-ı Azam Kapısı’na varır. Gerçekten, köprünün tam karşısında, hurma ağacına sarılmış bir asma ve üzerinde iri taneli salkımlar vardır. Rahat bir nefes alır.

Önce bir aşçı dükkânına girip karnını doyurur. Bu arada aşçı yamağına karşıdaki hurma ve asmayı göstererek bunların kimin malı olduğunu sorar. Yamağın, sahipsiz olduklarını söylemesi üzerine asmanın yanına gider ve salkımından üç üzüm tanesi koparıp yer. Rüyasında isteneni yerine getirmiş, içi iyice rahatlamıştır. Sonra dükkâna dönerek aşçıya, İstanbul kervanının ne zaman kalktığını sorar. Günlerden cumadır. Aşçı, kervanın cuma namazından sonra kalktığını, ancak buldukları kapıdan geçmediğini, şehrin öbür ucundaki Acemçarşısı Kapısı’ndan çıktığını söyler. Bu konuşmaya kulak misafiri olan bir zat “Sen herhalde yabancısın, o kapı tarifile bulunmaz, ben de o tarafa gidiyorum, seni götürüyüm” deyince, birlikte yola koyulurlar. Yolda giderken, kendisine yardımcı olan kişi, İstanbul’dan o gün biraz önce geldiğini ve hemen geri dönmek istediğini öğrenince hayretler içinde kalır. İbrahim Ağa bunun üzerine bütün macerayı ona anlatmak zorunda kalır. Bu, adamı büsbütün şaşırtmıştır: “Darılma ama senin herhalde aklından zorun var. Bir rüya için bu külfet ve zahmete katlanılır mı? Örneğin, ben bir yıldır aynı rüyayı görüyorum. Rüyamda bana ‘İstanbul’a git, Topkapı’da Arakiyeci İbrahim Ağa’nın evinin bodrumunda üç küp altın var, çıkar al’ diyorlar. Ama ben, senin gibi divane olmadığım için hiç aldırış etmiyorum...” İbrahim Ağa o an kısmetinin ne olduğunu anlar ve hiç sesini çıkarmaz. Zaten Acemçarşısı Kapısı’na da varmışlardır. İstanbul’a gidecek kervana katılır.

İstanbul'a varınca dostlarına, yolda hastalandığı için Hicaz'a kadar gidemeyip geri döndüğünü söyler. Evde kimsenin bulunmadığı bir sırada bodrumdaki küpleri arar ve bulur. Duyarlarsa elinden alırlar korkusuyla kimseye bir şey söylememeye karar verir. Karısının ağzı sıkı biri olmadığını bildiği için, küplerden ona da söz etmez. Altınların bir bölümünü fırsat buldukça daha emin bir yere taşır ve 1572 yılında bu camiye yaptırmaya başlar. Hem dikkat çekmemesi açısından hem de yapının her şeyiyle bizzat ve titizlikle ilgilendiği için caminin yapımı 20 yıl sürer.

Caminin ibadete açılmasından üç yıl sonra, 1595'te İbrahim Ağa vefat eder ve sebilin arkasına gömülür. Sağlığında caminin yönetim ve bakım giderleri için bir vakıf kurmuştur. Vefatından sonra annesi Emine Hatun, kızı Ayşe ve oğulları Halil Çavuş ve Mustafa Subaşı, kendilerine düşen miras paylarını bu vakfa ilave etmişlerdir. Bu husus cami içindeki, girişten itibaren ilk sıradaki sağ ve sol alt pencerelerin alınlıklarına yazılmıştır.¹¹ Avlunun kuzey duvarı içinde, kısmen kalan haziredeki H. 1173 (1759) tarihli "Takkeci İbrahim Camisi şeyhi Ali Efendi"nin kabir taşı kitabesinden, binanın Halvetî tekkesi olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Cami avlusunun kuzey kapısının üstünde Sultan II. Mahmud'un (1808-1839) tamir kitabesi vardır. Şair Aynî tarafından manzum olarak yazılan kitabenin sonundaki "Takyeci Câmî çıkdı yaşa tekmi'l oldu" tarih mısraı, bu onarım ve yenileme işleminin H. 1236'da (1820/21) bitirildiğini göstermektedir.

ÜZÜMLÜ ÇİNİ PANO ve SALKIMLARIN YAKINDAN GÖRÜNÜŞÜ

İbrahim Ağa Camii'nin bize göre en güzel çinileri bu panolardır. Beyaz zemin üstüne yeşil asma dalları ve yaprakları, hafif kabarık mercan kırmızısı üzüm salkımları ve zarif küçük mavi çiçekler işlenmiştir. Panoyu kırmızı rozetler, palmetler, yeşil enginar yaprakları ve beyaz çinbulutları içeren bir pervaz kuşatır.

PENCERE ARALARINDAKİ VAZOLU ÇİNİ PANOLAR

Caminin doğu ve batı duvarlarındaki pencerelerin arasında yer alan vazolu panolar olağanüstü güzel-

liktedir. Büyük panoda, ayaklı bir meyve tabağı üstüne, mercan kırmızısı yüzeyi işli iki kulplu bir vazodan çıkan erik ve nar çiçekleri ile hançer yapraklar bütün panoya yayılır. Ayrıca vazodan çıkan, yerden çıkan, birbirinden zarif sümbül, lale, karanfil ve gül goncaları görülür.

PENCERE ALINLIKLARINDAKİ ÇİNİ PANOLAR

Caminin doğu ve batı duvarlarının hafif sivri kemerli pencere alınlıklarındaki çini kompozisyonları beyaz zeminlidir. Üzerlerine nar ve enginar çiçekleri yerleştirilmiş, ayrıca rozet, palmet ve hançer yapraklarla bezenmiştir. Kemer bordürleri lacivert zemin üstünde kırmızı beyaz çiçekler ve yapraklarla süslüdür. Kemer köşeliklerinde, mercan kırmızısı üzerine beyaz çinbulutları resmedilmiştir.

CAMİNİN EŞSİZ ÇİNİLERİ

Yavuz Sultan Selim (hd: 1512-1520) İran seferi dönüşü Tebriz'den getirdiği sanatkarlardan birkaç kâşigeri (çini ustası) İznik'e yerleştirir. Bu tarihten başlayarak İznik çinileri ünlenir ve İstanbul'da yapılan camilerin, türbelerin Topkapı Sarayı'nda inşa edilen odaların, kasırların tümü burada üretilen çinilerle süslenir. Hele 1600'den sonra İznik'teki kâşî kârhanelerine (çini atölyeleri) talep o denli artar ki mirî binalara ait çiniler bitirilmeden dışarıya çini satılması yasaklanır.

Türk çini sanatı en parlak dönemine 16. yüzyılda ulaşmıştır. Altın yıldız ve tek renkli örnekler giderek ortadan çekilmiş, sarı renge rastlanmaz olmuş, “yaprak yeşili” ve “mercan kırmızısı” ön plana geçmiştir. Çağın gözde rengi, İznik atölyelerinin buluşu olan mercan kırmızısıdır. Bezemede gül, lale, karanfil, mine, sümbül, bahar çiçeği ve servi ağacıyla sık karşılaşılır. Yer yer haşhaş, nar, hanımeli, papatya, leylak, enginar ve üzüm de görülür. Rumî ve hatâyîler de bu yüzyılda çokça kullanılmıştır.

16. yüzyılda sırlar son derece parlak ve temizdir. Sıraltı tekniği çok ileri bir düzeye ulaşmıştır. Çini levhalara önce astar çekilmekte, sonra motiflerin kenar çizgileri çizilmekte ve içleri boyanmaktadır. Bezemesi biten levhalar sır içine batırıldıktan sonra fırına verilmekte, eriyen ve pişen sır, ince ve saydam bir cam tabakasına dönüşmektedir. Böylece çinilerin uzun süre sağlam kalması, boyalarının korunması ve renklerinin ilk günkü parlaklığını koruması sağlanmaktadır.

Caminin dört duvarını da çevreleyen ve pencerelerin kemer tepelerine değin yükselen zengin çini panoları ve çini mihrabı, döneminin en güzel İznik çinileriyle kaplıdır ve hepsi olağanüstü güzelliكتedir. Bu çiniler yüzyılın en karakteristik eserlerinden olup teknik, renk ve kompozisyon bakımından benzerlerine büyük üstünlük gösterir. Caminin içi neredeyse hiç boş yer kalmamacasına çiniyle bezenmiştir. Pencere aralarındaki çini panoların her biri bir çiçek bahçesini andırır. Mavi şakayıklar, bahar çiçekleri, mercan kırmızısı laleler, karanfiller, beyaz çinbulutları, enginar çiçekleri, mavi sümbüller ve diğerleri, inanılmaz bir ahenkle ve çok dengeli bir biçimde yerleştirilmişlerdir. Mihrap duvarının iki köşesindeki panolarda, camiyi yaptıranın gördüğü rüyayı anımsatmak üzere, üzüm salkımları ve asma yaprakları görülür. Mihrap duvarındaki pencerelerin

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii
üzüm salkımları panoları

Arakiyeci İbrahim Ağa Camii
pencere aralarındaki vazolu
çini panolar

11 Bu iki kitabe ve caminin inşa kitabesinde İbrahim Ağa'dan “İbrahim Çavuş” olarak söz edilmektedir. Derviş Paşa Çeşmesi'nin karşı köşesindeki sebilin manzum kitabesinde ise, satırlar arasındaki boşlukta, üstte “İbrahim” altta “Ağa” yazılmıştır.

Cami haziresi

12 Kitabenin çevriyazısı şöyledir:

Yâ ilâhî neccinâ mimmâ
nehâf, işbu çeşme sahibini kıl
belâlardan mu'âf / Âna hem ilm
ü amel eylesin nasîb, habîbin
hürmetiyçün yâ mucîb

Hediyye sundu sun'undan sana
lutfeyleyip Allah / Sebilhânesin
yapdın ki suyun kıldın
sebilullah

Ola âbî hayât her kim gelip
içerse bu sudan / Şarâb-ı
haz-ı kevserden suna yârın
Habîbullah

Hudâ bâ-hubb hayr-i visâl-i
cûdan eyle müstedâm / Ki
yapdı bir sebilhâne, dahî bir âlf
beytullah ->

kemer aynalarına, son cemaat yeri duvarı yazılarıyla aynı karakterde, celî sülüs güzel yazılar yazılmıştır.

Ne acıdır ki caminin emsalsiz çinilerinin yarıya yakını sökülüp çalınmış ve daha sonra yerlerine taklitleri koyulmuş durumdadır. Bunlardan kimilerinin Gülbenk-yan tarafından Lizbon'daki Salazar Müzesi'ne verildiği bilinmektedir. Sökülen çinilerin kimi yerleri de boştur. Kalan çinilerin de güvende olduğu söylenemez. Ne yazık ki yaşadığımız dönemde -maddî ya da manevî- her değer yalnızca parayla ölçülmekte, paraya dönüştürülmekte ve toplumsal sahiplenme anlayışı giderek yok olmaktadır.

SEBİL ve HAZİREDEKİ KABİRLER

Derviş Paşa Çeşmesi'nin karşı köşesinde İbrahim Ağa'nın diğer sebili ile kendisinin ve oğlu Halil Çavuş'un kabirleri bulunmaktadır. Üzerindeki kitabeden, bu sebilin H. 986 (1578) yılında, camiden 14 yıl önce yapıldığı anlaşılmaktadır.

Sebilin arkasında bulunan İbrahim Ağa'nın kabri mermer lahit biçimindedir. Baş taşı ve ayak taşı sekizgen formdadır. Arapça yazılmış celî sülüs kitabesinin son bölümündeki "...tahriren fi iyyel (?) min şehr-i rebî'ul evvel sene erba'a ve elf" (1004 yılı Rebiyülevvel ayının başlarında yazıldı) ifadesinden, İbrahim Ağa'nın H. 1004 (1595) yılında öldüğü anlaşılmaktadır. Adı açıkça zikredilme-

Caminin sebil kuyusu ve kitabesi

mekle birlikte, bu mezarın kendisine ait olduğu konusunda herkes hemfikirdir. Yanındaki daha küçük kabirde ise, oğlu Halil Çavuş'un yattığı ve H. 995 (1587) yılında, babasından sekiz yıl kadar önce vefat ettiği, Türkçe kitabesinde açıkça yazılmıştır.

KUYU ve SEBİL KİTABESİ¹²

Caminin kible tarafındaki okulun bitişiğindedir. Yanında bir su haznesi vardır. Demir parmaklıklı sebil penceresinin yanında 165x93 cm boyutlarında bir mermer kitabe mevcuttur. Şair Nûşî tarafından yazılmış celi sülüs kitabede, sebilin Hi. 1002 (1593/94) yılında hizmete alındığı, üstten altıncı satırın sol tarafındaki “Dedi tarihini Nûşî, içip âb-ı sebilinden / Hasan Hüseyin’in aşkına açılışın bu sebîlullah” tarih mısraının altında rakamla da yazılmıştır. Kitabenin sonunda Hz. Muhammed’in bir hadisi Arapça olarak yazılmıştır ki anlamı şöyledir: “Bir gayrimüslime su veren 1 yıl, dört ayaklı bir hayvana su veren 20 yıl, bir ağaca su veren 40 yıl ve bir Müslüman’a su veren 70 yıl oruç tutmuş gibi olur.”

Dem-i âhirde yârâb âna îmânı
yoldaş et / Çün adın sen kodun
yârâb İbrahim ü Halilullah

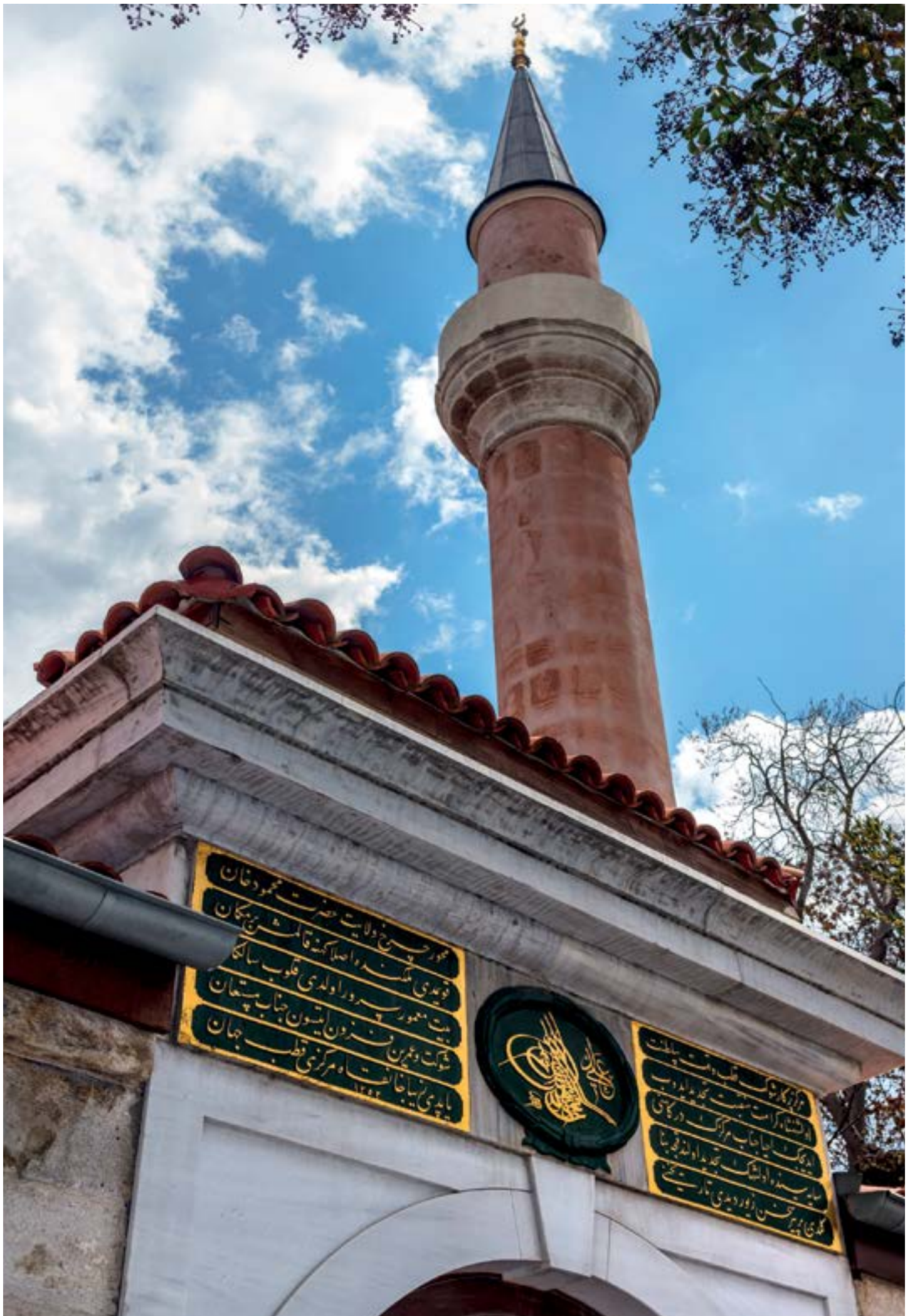
Dedi târihini Nûşî, içip âb-ı
sebilinden: “Hasan Hüseyin’in
aşkına açılışın bu sebîlullah”

Sene 1002

Kale-n nebî sallallâhu aleyhi ve
sellem: “Men saka kâfir[en] fe-
kennemâ sâme savm sene[ten]

Ve men saka behime[ten] fe-
kennemâ sâme işrîn sene[ten]
/ Ve men saka şecara[ten] fe-
kennemâ sâme

erbaîn sene[ten] ve men saka
mümin[en] fe-kennemâ /
sâme seb’in sene[ten].” Sadaka
Rasûlullah

میرزا حسن ولایت حضرت محمود خان
نوبدی مکتبہ اصلاحیہ قائم مقام مدرسہ
بیت معمور پروردگاری قلوب سالکان
شکست و غیرین مستزون آیتون جناب پستان
مایدی نیاجانیت ام مرکزی قطب جهان
۱۲۵۶

میرزا حسن
میرزا علی

میرزا حسن ولایت حضرت محمود خان
نوبدی مکتبہ اصلاحیہ قائم مقام مدرسہ
بیت معمور پروردگاری قلوب سالکان
شکست و غیرین مستزون آیتون جناب پستان
مایدی نیاجانیت ام مرکزی قطب جهان
۱۲۵۶